

**ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
“ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА «НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ НАУКИ»**

ГУЛНУР РАПИЛБЕККЪЗЪ ТУРГЪНБЕК

**ОСНОВАНИЕ И ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА
ОТГОВОРНОСТТА НА СЪУЧАСТНИЦИТЕ СПОРЕД
НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВО НА РЕПУБЛИКА
КАЗАХСТАН И РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ.
СРАВНИТЕЛНОПРАВЕН АНАЛИЗ**

АВТОРЕФЕРАТ

**за присъждане на образователна и научна степен „доктор”,
професионално направление 3.6. “Право”,
докторска програма “Наказателно право”**

**Научни ръководители:
доц. д-р Юлиана Матеева
доц. д-р Зауре Абдукаримова**

**Варна
2023**

**ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
“ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА «НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ НАУКИ»**

ГУЛНУР РАПИЛБЕККЪЗЪ ТУРГЪНБЕК

**ОСНОВАНИЕ И ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА
ОТГОВОРНОСТТА НА СЪУЧАСТНИЦИТЕ СПОРЕД
НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВО НА РЕПУБЛИКА
КАЗАХСТАН И РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ.
СРАВНИТЕЛНОПРАВЕН АНАЛИЗ**

АВТОРЕФЕРАТ

**за присъждане на образователна и научна степен „доктор”,
професионално направление 3.6. “Право”,
докторска програма “Наказателно право”**

**Научни ръководители:
доц. д-р Юлиана Матеева
доц. д-р Зауре Абдукаримова**

**Рецензенти:
проф. д. н. Лазар Груев,
проф. д-р Румен Владимиров**

**Варна
2023**

Дисертационният труд е с обем от 238 страници, включва увод, изложение в три глави, заключение, списък на използваната литература и приложения. Съдържанието на всяка от главите е разделено в отделни параграфи, като в края на всяка глава се правят конкретни заключения. Основният текст включва 5 таблици, 12 диаграми и едно приложение. Списъкът с използваната литература се състои от 151 заглавия на български, руски и английски език.

Авторът на дисертацията е докторант в самостоятелна форма на обучение в катедра „Правни науки“, Юридически факултет на ВСУ «Черноризец Храбър».

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита пред научно жури на заседание на катедрения съвет на катедра „Правни науки“, Юридически факултет на ВСУ «Черноризец Храбър».

Защитата на дисертационния труд пред научното жури ще се проведе на 10.11.2023 г. от 10,00 часа в заседателната зала на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“.

Материалите за защитата са налични при секретаря на катедра «Наказателноправни науки» и на сайта на университета, раздел „Докторанти“.

Съдържание

Съкращения и символи	2
Въведение	5
Глава 1. История на института на съучастие в престъпление и неговото място в наказателното право	15
1.1 Историята на възникването и развитието на института на съучастие в наказателното право на Република Казахстан	15
1.2 Обективни признаци на съучастие в престъпление	35
1.3 Причинно-следствената връзка като специален признак на съучастие	45
1.3 Субективни признаци на съучастие в престъпление	52
Глава 2. Сравнителен анализ на видовете съучастници в престъпление и особености на квалификацията на деянията по наказателното законодателство на Република България и Република Казахстан	73
2.1 Общи и специални въпроси при квалификацията на деянията на съучастниците в престъпление	73
2.2 Установяване на наказателна отговорност за съучастници, като се вземе предвид тяхната роля в извършването на престъпление	106
2.3 Особенности на наказателната отговорност при ексцес на съучастник в престъпление	125
Глава 3. Проблеми и особености при определяне на формите на съучастие въз основа на анализа на наказателното законодателство на Република България и Република Казахстан	141
3.1 Класификация и особености на дефиницията на формите на съучастие	141
3.2 Проблеми на квалификацията на груповите форми на съучастие в престъпление и усъвършенстване на правоприлагащата практика	174
3.3 Особенности на наказателната отговорност за извършване на престъпления от група лица	195
Заклучение	214
Библиография	220
Приложение 1	236

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Въведение

1. Обща характеристика.

Дисертацията е посветена на проблема за разграничаване на отговорността на съучастниците съгласно наказателното законодателство на Република Казахстан и Република България, квалификацията на деянията на съучастниците в престъплението, както и на проблемите и особеностите при определяне на форми на съучастие въз основа на анализа на наказателното законодателство на Република България и Република Казахстан.

Въз основа на проучените материали, както и на анализа на наказателното законодателство на Република България и Република Казахстан се дават препоръки за усъвършенстване на института съучастие в наказателното право.

2. Актуалност и значимост на изследването.

Днешната наказателноправна статистика показва значителен брой престъпления, извършени в съучастие. Ясно е, че обществената опасност на подобни престъпления е доста висока. Този извод може да се направи от факта, че размерът на вредите от престъпления, извършени в съучастие, е много по-висок, отколкото от престъпления, извършени индивидуално. Изследването представлява научен интерес и от гледна точка на диференциацията на наказателната отговорност, тъй като този проблем на научно ниво предизвиква определени дискусии поради своята сложност и незавършена теоретична разработка. Това се улеснява от динамичността на престъпността. Тя винаги се развива, което изисква допълнително проучване. Разграничаването на отговорността като една от задачите е заложено в Концепцията за правната политика на Казахстан до 2030 г. В същото време се отдава голямо значение на „усъвършенстването на наказателното законодателство и

практиката по неговото прилагане, като се вземат предвид изискванията на международните правни стандарти в областта на правата на човека, борбата с престъпността и особеностите на националната правна система, подобряване на механизми за осъждане на престъпления“. Това показва актуалността на този проблем от практическа гледна точка.

Теоретичните аспекти на съучастие са задълбочено изследвани от теоретичните на наказателното право, но в същото време настоящото изследване показва, че при разглеждането на този въпрос няма единство в техните заключения, което също подчертава актуалността на идентифицирания проблем.

За уеднаквяване на правоприлагащата практика са важни правилата за квалификация на съучастниците в престъпление, за да се отстранят възникващите съмнения относно правилното прилагане на наказателния закон.

Изложеното сочи необходимостта от самостоятелно изследване в сравнителен аспект на основанията и диференциацията на отговорността на съучастниците.

3. Обект на изследването са обществените отношения в областта на наказателноправното регулиране на съучастие в групови престъпления и определянето на способите за индивидуализация на отговорността за престъпления.

4. Предмет на изследването са нормите на казахстанското и българското наказателно право, постановленията на върховните съдилища, правоприлагащата практика, материали от съдебната практика, уреждащи правната същност на извършването на престъпления в съучастие и въпроси на диференциацията на отговорността.

5. Цел и задачи на изследването

Целта на изследването е да се анализират съществуващите методи за разграничаване на отговорността на съучастниците в престъпление, за да се разработят на тази основа предложения за усъвършенстване на наказателното право, свързани с разграничаването на действията на участниците в престъплението и установяването на тяхната отговорност.

Задачи:

- Преглед на еволюцията на нормативната уредба и на развитието на разпоредбите относно института на съучастие в казахстанското наказателно право.
- Определяне на перспективите за използване на успешен чужд опит в правното регулиране на института на съучастие в Република Казахстан.
- Извършване на сравнителен анализ на законодателството и теоретичните разработки на учените в Република Казахстан и Република България в областта на разбирането на обективните и субективни признаци на съучастие.
- Определяне на видовете съучастници в престъплението и особеностите на квалификацията на техните деяния въз основа на сравнителен анализ на наказателното законодателство на Република България и Република Казахстан.
- Идентифициране на противоречията в квалификацията при определяне на формите на съучастие въз основа на анализа на съвременните тенденции и общите модели на извършване на групови престъпления.
- Определяне особените въпроси на отговорността на участниците в престъплението и посочване на обстоятелствата, които влияят върху индивидуализацията на отговорността.
- Извършване на сравнителен анализ на отговорността за престъпления, извършени в съучастие, за да се определят точно формите на съучастие.
- Обосноваване на предложения за законодателна промяна в уредбата на института на съучастие с цел усъвършенстване на правоприлагащата практика.

6. Методология и методи на изследване. В дисертацията са използвани общонаучни и частнонаучни методи, които позволяват по-пълно и обективно изследване на основанията и диференциране на отговорността на съучастниците съгласно наказателното законодателство на Република Казахстан и Република България.

Частния научен метод на исторически и правен анализ е използван за проследяване еволюцията на развитието на института на съучастието, методът на сравнителния анализ е използван при сравняване на законодателството и теоретичните разработки на учени от Република Казахстан и Република България в областта на разбирането на обективните и субективните признаци на съучастието, в анализа на правното съдържание на института на съучастието в престъпление чрез изследване на неговите форми и видове.

Изследването се основава на съпоставяне на мненията на казахстански и български учени, изследвали този въпрос, като за теоретична основа са използвани монографии и статии в научни списания и тяхната оценка.

7. Ограничения на проблемните параметри на дисертационния труд

Независимо от нарастването на публикациите по тази тема, проучванията, които биха имали всеобхватен характер, не са достатъчни. Често срещан недостатък на казахистиката е недостатъчното познаване на проблема за квалификацията на престъпленията, извършени в съучастие.

Проучване на литературата по темата показва, че този проблем е проучен, в същото време правните науки не са получили подходящо покритие на проблемни въпроси в такива аспекти като:

- изследване на обективните и субективни признаци на съучастието в престъпление;
- определяне на основните въпроси при квалификацията на деянията на съучастниците в престъплението;
- въпроси за разграничаване на отговорността на съучастниците в престъпление;
- класификация и особености на дефиницията на формите на съучастие;
- изследване на проблемите на квалификацията на груповите форми на участие в престъпления и усъвършенстване на правоприлагащата практика.

Научният интерес в изследването е представен и от гледна точка на диференциацията на наказателната отговорност, тъй

като този проблем на научно ниво предизвиква определени дискусии поради своята сложност и незавършена теоретична разработка. Това се улеснява от динамичността на престъпността. Тя винаги се развива, което изисква допълнително проучване.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Структурата на дисертационния труд се състои от увод, три глави, заключение, с общ обем **238** страници. Основният текст съдържа **5** таблици, **12** диаграми. Библиографията включва **151** заглавия на български, руски и английски език. Включено е **1** приложение.

III. РЕЗЮМЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Въведението обосновава актуалността на темата на изследването, показва степента на нейното развитие, формулира целта и основните задачи, обекта и предмета на изследването, характеризира методологическата база и научната новост на работата, определя теоретичното и практическото значение на изследването.

Първата глава, озаглавена «История на възникването на института на съучастие в престъпление и неговото място в наказателното право», включва три параграфа и е посветена на историята на развитието на съучастие, както и на обективните и субективни признаци на съучастие в престъпление.

В параграф 1.1 «Историята на възникването и развитието на института на съучастие в наказателното право» се разглежда историята на развитието на института на съучастие в наказателното право на Република Казахстан и Република България. Обяснени са основните етапи от историческото развитие и формиране на съучастие в престъпление.

Анализът на историята на наказателното законодателство на Република Казахстан показва, че са идентифицирани следните видове и форми на съучастие: изпълнител, организатор,

подбудител, съучастник, група лица, група лица по предварително споразумение, организирана група, престъпна организация.

Анализът на историята на наказателното законодателство на Република България показва, че институтът на съучастието се формира под натиска на основните принципи и институти на класическото европейско наказателно право, заложені през 1896 г., които са продължени в наказателното законодателство през 1951 и 1968 г. Кодификацията от 1968 г. допринася за пълното премахване на приемането на допълнителни наказателни закони извън Наказателния кодекс и отмени всички разпоредби, съдържащи се в други закони, които предвиждат наказателна отговорност.

Авторът стига до извода, че развитието на института на съучастието е многостранно и има дълбоки исторически корени както в Република България, така и в Република Казахстан. Въз основа на развитието на наказателното законодателство виждаме, че институтът на съучастието с приемането на всеки нов закон придобива по-разбираема дефиниция, видовете съучастници и формите на съучастието се развиват, като се взема предвид криминогенната ситуация. Всичко това допринася за диференциране на отговорността на съучастиците в престъплението и се отразява положително на правоприлагащата практика.

В параграф 1.2 «Обективни признаци на съучастието в престъпление» се анализират обективните признаци на съучастието в престъпление.

В резултат на изследването анализът на обективните признаци на съучастие показва, че:

1) съучастие в престъпление може да има само когато е извършено умишлено престъпление, поради което извършването на престъпление от няколко лица по непредпазливост не може да се счита за извършване на престъпление от група лица;

2) вторият обективен признак на съучастие, че е съвместно участие, е налице, ако престъплението е извършено от най-малко две лица. Съдържанието на количествения признак на съучастието се свежда до факта, че две или повече лица,

посочени в определението, трябва да имат свойствата на субект на престъпление, тоест те трябва да бъдат признати за физически вменяеми лица, навършили възрастта, от която започва наказателната отговорност за това деяние;

3) следващият обективен признак на съучастието е наличието на общественоопасен резултат, общ за всички съучастници. Настъпилата последица под формата на причиняване на определен вид вреда трябва да бъде резултат от съвместна общественоопасна дейност на две или повече лица. Всеки от тях дава своята „лепта“, своя „принос“ за постигането на общ за всички резултат;

4) четвъртият обективен признак на съучастието се изразява в наличието на причинна връзка между деянието на всеки от съучастниците и настъпването на общественоопасен резултат, общ за всички съучастници;

5) обективните признаци на съучастие в престъплението са тясно свързани с неговите субективни признаци.

В параграф 1.3 «Причинно-следствената връзка като специален признак на съучастие» причинно-следствената връзка се разглежда като специален признак на съучастието в престъпление.

Авторът, причинно-следствената връзка, прави следния извод: причинно-следствената връзка в наказателното право изразява пряка и необходима връзка между престъпния резултат и общественоопасното деяние, тя изразява настъпването на съответни последици във връзка с извършването на определено деяние.

Авторът посочва, че действията на такива участници като организатор и подбудител не са пряко свързани. Само действията на извършителя на престъплението са пряко свързани с общественоопасните последици, а общественоопасните деяния на останалите участници се свързват само с деянието на изпълнителя, което не означава пряка причинно-следствена връзка на всеки съучастник с последиците. Особеността на проблема за причинно-следствената връзка в престъплението е, че действията на съучастниците, с изключение на извършителя, се оценяват като

основна, крайна причина за последиците. Това е разликата между акцесорната теория за съучастието в престъпление и съучастие в престъпление във вътрешното законодателство.

Така изследването показва, че между съвместните им действия и престъпните последици има причинно-следствена връзка. Този извод идва преди всичко от характеристиките на формите на съучастие в престъплението. Съизвършителството винаги се е извършвало в рамките на конкретния състав, предвиден в Особената част на Наказателния кодекс, а организаторската, подбудителската и помагаческата роля предполагат деяния, осъществени преди или по време на извършване на престъплението. Общият резултат при съучастието се постига само с общите усилия на всички съучастници в престъплението.

В параграф 1.4 «Субективни признаци на съучастието в престъпление» са анализирани субективните признаци на съучастие в престъпление. Като субективен признак на съучастие в престъплението по правило може да се разглежда общият умисъл на съучастниците, възникнали по време на извършване на общественоопасни деяния, или признаци, свързани с престъпната дейност на дадено лице, в дейността на системата и резултатите от нея, както и взаимното разбирателство, изразяващо последователността на престъпните действия на участващите лица.

От субективна страна участието в престъпление се определя от признаците, посочени в наказателния закон. Те включват съвместно извършване на престъпни намерения на съучастници, участие в умишлени престъпления с извършване на умишлени действия, както и наличие на предварителен сговор (този признак не е задължителен при съучастие в престъпление).

Тези признаци, както и обективните признаци на съучастие в престъпление, също се проявяват от началния етап на съвместното извършване на престъпление до момента на възникване на последиците от престъплението.

Авторът, анализирайки субективните признаци на съучастие в престъпление, установява, че българските теоретици

на наказателното право отнасят към субективните признаци на съучастие: съзнание за съвместно извършване на конкретно престъпление с предварително разбиране за неговите общественноопасни последици.

А казахстанските теоретици на наказателното право се позовават на субективните признаци на съучастие: умишлена съвместна престъпна дейност на лица, т.е. съучастие е възможно само при умишлени престъпления. Умисълът на всеки съучастник е насочен към постигане на един за всички престъпен резултат и включва осъзнаване от всеки от съучастниците характера на своите действия и действията на другите съучастници и съгласието на всеки от съучастниците за съвместно извършване на престъпление. Мотивите и целите на съучастниците могат да бъдат различни, т.е. може да не съвпадат.

Така анализът на субективните признаци на съучастие показва:

1) субективни признаци на съучастие в престъпление са признаци, при които престъпните действия на две или повече лица са свързани със съучастие в престъпление и, описвайки вътрешната картина на обективните признаци на съучастие, го превръщат в престъпни съвместни действия на няколко лица.

2) от субективна страна участието в престъпление се определя от признаците, посочени в наказателния закон. Това тълкуване дава както българското, така и казахстанското наказателно право.

Те включват умишленото участие на две или повече лица в извършването на престъпление. Вината на съучастниците трябва да се изразява в умисъл.

Втората глава - «Сравнителен анализ на видовете съучастници в престъпление и особености на квалификацията на деянията по наказателното законодателство на Република България и Република Казахстан» включва три параграфа, които изучават общи и специални въпроси при квалификацията на действията на съучастниците в престъпление, установяването на наказателна отговорност за съучастници, като се взема предвид тяхната роля

в извършването на престъпление, както и понятието, признаците и наказателноправното значение на ексеца на извършителя.

В параграф 2.1 «Общи и специални въпроси при квалификацията на деянията на съучастниците в престъпление» се изследва понятието «квалификация на престъплението», класификацията на съучастието по видове, както и наказателноправното му значение. Разгледани са основните гледни точки в наказателноправната наука по проблема за квалификацията на съучастието. Идентифицирани са използваните в доктрината и съдебната практика критерии за класификация на съучастието по видове. Изследвани са нормите на института на съучастието по действащото казахстанско и българско наказателно законодателство.

Въз основа на резултатите от проучването са направени следните заключения:

1. Институтът на съучастието както в казахстанското, така и в българското наказателно законодателство е стабилен, което показва степента на развитие на наказателноправната доктрина на всяка страна;

2. Институтът на съучастието е един от най-сложните и необходими за конкретизиране и диференциране на отговорността за престъпленията;

3. Както в казахстанското, така и в българското законодателство институтът на съучастието има определена структура и е поставен в отделен раздел на Наказателния кодекс;

4. Критерият за разделяне на видовете съучастници е характерът и степента на участие на всеки от тях в извършването на престъпление;

5. Разликата между наказателноправната доктрина на института на съучастието между двете страни е липсата на единен подход при класификацията на видовете съучастие. В българското законодателство това са: извършители, подбудители и помагачи, в казахстанското са: извършител, организатор, подбудител и помагач;

6. Като едно от правилата за разграничаване на наказателната отговорност на съучастниците както казахстанското, така и българското законодателство посочват

груповия характер на извършване на престъплението. И в двата случая това води до по-тежко наказание. Пример за това са:

Член 21 параграф 2 от Наказателния кодекс на Република България;

Член 152, параграф 3 от Наказателния кодекс на Република България;

член 170, параграф 2 от Наказателния кодекс на Република България;

член 195, параграф 5 от Наказателния кодекс на Република България;

член 202, параграф 2, от Наказателния кодекс на Република България;

Член 210, параграф 2 от Наказателния кодекс на Република България и др.

7. Анализът на нормите показва, че българското законодателство прави списъка с видовете подбуждане отворен, включително понятието „други способи“. Така законодателят „разшири“ обхвата на института на подбудителството. Казахстанското законодателство, напротив, уточнява списъка и включва повече видове дейности, докато списъкът е „затворен“. Българската наказателноправна теория дефинира подбудителството по подобен начин на казахстанското право и наказателноправната теория. Подбудителството е психическо въздействие върху дееца, което го подтиква към извършване на престъпление, образно казано, подбудителят създава „произвежда“ решението на друго лице да извърши престъпление; в същото време средствата за подбуждане могат да бъдат много различни - искания, инструкции, обещания, подкупи, заплахи и др.

8. Основното положение на българското наказателно право е, че поради акцесорния характер на съучастieto, подбудителството и помагачеството на съучастниците носи наказателна отговорност в момента, когато извършването на съответното престъпление е вече факт или поне е започнало. Деянието на подбудителя и помагача извлича или получава своята съставомерност и наказуемост от изпълнителното деяние в съчетание с нормите на института на съучастieto и конкретно

чл. 20, ал. 3 и 4 от Наказателния кодекс на Република България. Целта им е да разширят обхвата на наказателната отговорност извън рамките на изпълнителното деяние. Следователно квалификацията на подбудителя и помагача като такива и по общо правило наказанието за него зависи от извършването на престъплението. Подбудителят и съучастникът носят отговорност като съучастници по съответния член от особената част на Наказателния кодекс на Република България, който квалифицира извършеното престъпление в съответствие с правилата на член 20 от Наказателния кодекс на Република България. При определяне на конкретния размер на наказанието, освен общите, се прилагат и особените правила на чл. 21 и чл. 58б от Наказателния кодекс на Република България.

9. Теорията на наказателното право и правоприлагащата практика на Република България признават за извършител на престъпление лице, което участва в самото извършване на престъпление, тоест в изпълнително деяние. Също така извършителят е лице, използвало друго лице, което не носи наказателна отговорност. Несъмнено без наличието на извършител не може да възникне отговорността на другите съучастници. Подобно на казахстанското наказателно право, когато съставът на престъплението предвижда извършването му от специален субект, извършителят може да бъде само лице със съответните качества.

В параграф 2.2 «Установяване на наказателна отговорност за съучастници, като се вземе предвид тяхната роля в извършването на престъпление» се разглежда въпросът за основанието на отговорността на съучастниците, както и се изследват основните характеристики на теорията за акцесорната отговорност и концепцията за самостоятелна отговорност на съучастниците в престъпление. Критично се оценява позицията, според която основанието за наказателна отговорност на съучастник, който не е участвал в изпълнението на обективната страна на престъплението, е наличието в действията му на признаци на престъпление, предвидени в нормите на особената част от Наказателния кодекс на Република Казахстан.

Авторът заключава, че основната разпоредба на отговорността за съучастие съгласно Наказателния кодекс на Република Казахстан е, че съучастниците са отговорни за едно неделимо престъпление, извършено съвместно в рамките на взаимното съгласие, като се вземат предвид степента и естеството на участието на всеки от тях. Границите на отговорността на съучастниците зависят от формите на съучастие, характера и степента на тяхното участие в извършването на престъпление.

Резултатите от направения от автора анализ показват, че теоретичите на наказателното право както на Република България, така и на Република Казахстан признават за престъпление деяние, което съдържа елементи на състава на престъплението.

Институтът на съучастие има универсален характер и обхваща всички разпоредби на Наказателния кодекс (обща и особена част), което гласи, че видовете и признаците на съучастие могат да бъдат определени само чрез подходящо тълкуване на наказателноправните норми на Особената част на НК, а в някои случаи и чрез взаимодействието на Общата и Особената част на НК, което според нас е единствено правилното положение.

И в казахстанското, и в българското наказателно законодателство отговорността на съучастниците се определя от характера и степента на действителното участие на всеки от тях в извършването на престъпление. Същевременно това престъпление е единно и неделимо, извършено съвместно и в рамките на взаимното съгласие.

В параграф 2.3 «Особености на наказателната отговорност в случай на ексцес на съучастник в престъпление» се разглеждат понятието, признаците и наказателноправното значение на ексцеса. Изследвани са законодателни, теоретични и приложни аспекти на наказателната отговорност на съучастниците при ексцес на извършителя. Отбелязани са особеностите на съответните видове извършителски ексцеси. Представен е анализ на проблемите на квалификацията на престъпленията при ексцес на

извършителя. Дадени са примери от правоприлагащата практика, които характеризират различни варианти за квалифициране на деянията на съучастниците.

Анализът на нормите на наказателното законодателство на Република България и Република Казахстан позволява на автора да направи следните предварителни изводи:

- случаите на ексцес на съучастник в престъпление са изрично уредени в Наказателния кодекс на Република Казахстан и Наказателния кодекс на Република България под формата на отделна норма. Характерна особеност на българското наказателно право е принципът на самостоятелност на отговорността на съучастниците при ексцес, съучастниците отговарят само за деяния, които се обхващат от техния умисъл, но в границите на личната вина;
- в наказателноправната доктрина както на Република Казахстан, така и на Република България съучастието се тълкува изключително в тесен контекст и по аналогия е подобно на съучастието с правно разделение на ролите. И в двете страни съучастник е лице, което умишлено е извършило заедно престъпление. От това следват няколко основни точки:
- ексцесът е възможен по отношение на всеки от съучастниците, всеки може да извърши нещо повече от общото, което само по себе си може да представлява престъпление. В същото време ексцесът на подбудителя или съучастника не засяга наказателната отговорност на други съучастници както в Наказателния кодекс на Република България, така и в Наказателния кодекс на Република Казахстан;
- наказателната отговорност на съучастниците се определя от характера и степента на участие на всеки от тях в извършването на престъпление;
- ексцесът на съучастник в престъпление се характеризира с такива основни характеристики като липсата на вина и причинна връзка между действията на други съучастници и произтичащите от тях последици в

резултат на извършване на престъпление от съучастник - ексцес. В тези случаи предишната дейност на съучастниците става важно условие, когато един от съучастниците извърши престъпление, което не е обхванато от умисъла на други съучастници;

- нито един от съучастниците, извършвайки престъпление при наличието на квалифициращи обстоятелства, които не са обхванати от умисъла на други съучастници, не нарушава обективната връзка между действията на съучастниците и неговото деяние, което е основна част от престъпление, и не изключва тяхната вина.

Трета глава «Проблеми и особености при определяне на формите на съучастие въз основа на анализа на наказателното законодателство на Република България и Република Казахстан» е посветен на проблемите и особеностите на формите на съучастието, въпреки факта, че на този въпрос се отдава голямо значение през целия период на развитие на наказателното право, но доскоро, а често и сега, въпросите на съучастието в престъпление предизвикват активни научни спорове.

В параграф 3.1 «Класификация и особености на определението за форми на съучастие» се разглежда класификацията на съучастието по форми, изследват се нормите на института на съучастието по действащото казахстанско и българско наказателно законодателство, дава се класификация на всички възможни варианти за съвместно извършване на престъпление и са идентифицирани критериите, използвани в доктрината за класификация на съучастието по форми.

Авторът изследва гледните точки на юристите при дефинирането на понятието форма на съучастие, правилната класификация на формите на съучастието. Авторът счита за най-ефективно приложение в теорията и практиката на класификацията „видове и форми на съучастие“, тъй като това подразделение отговаря на изискванията за цялостна оценка на съвместната незаконна дейност.

Анализът на казахстанското и българското наказателно законодателство позволява на автора да направи следните

предварителни изводи:

- Организираните форми на престъпна дейност се изследват както от български, така и от казахстански учени и са обект на постоянен научен интерес. Решението на въпроса за класификацията на формите на съучастие, изградено в съответствие с действащото наказателно законодателство, позволява да се идентифицират неговите пропуски и известен дисбаланс с настоящите характеристики на престъпността. В същото време института на формите на участие, както в Република България, така и в Република Казахстан, се формира под влияние на различни процеси, протичащи в обществото, и неговото формиране все още е в процес на развитие.
- Анализът на изследването на формите на съучастие и практиката на неговото прилагане показва, че общата структура, използвана както от казахстанското, така и от българското наказателно право, позволява, като се вземат предвид особеностите на наказателното законодателство на страните, да се води единен регистър на степента и естеството на участието на субектите в престъплението, и да се установи основанието за отговорността на няколко съвместно действащи лица за едно умишлено престъпление.

Нормите на наказателното законодателство както на Република България, така и на Република Казахстан, регламентиращи престъпните общности, посочват определени прилики. Това е съответно броят на деянията, за които се създава престъпна общност, и естеството на участието в извършването им, и съдържанието на сговора.

Количественият признак на съучастието повдига проблема за приоритета на международните норми, приети от Казахстан.

За да се хармонизират националното законодателство и международните норми, е необходимо частично да се преразгледат словосъчетанията в точки 36 и 33 на чл. 3 от Наказателния кодекс на Република Казахстан и да се посочат в следната форма:

Т. 33 транснационална престъпна общност - обединение на три или повече транснационални престъпни организации;

Т. 36 от Наказателния кодекс на Република Казахстан - организирана група - структурирана група от три или повече лица, които преди това са се обединили и действат съгласувано с цел извършване на едно или няколко престъпления, за да получат пряко или косвено финансова или друга материална облага.

В Наказателния кодекс на Казахстан се използва словосъчетанието „организирана група“ като отделна дефиниция и в същото време това словосъчетание се използва при определяне на престъпления, извършени от две или повече лица. Като "организирана група" действа бандата, престъпната организация, терористичната група, транснационалната организирана група, екстремистката група. Според нас всички тези видове групови престъпления трябва да се обединят в едно понятие „престъпна група“ като обобщаващо понятие. Правилен ще е подход, основан на формулирането на общи разпоредби относно формите на съучастие в общата част на Наказателния кодекс на Република Казахстан като основа, което ще позволи да се избегне дублирането на някои разпоредби на Наказателния кодекс на Република Казахстан.

В параграф 3.2 «Проблеми на квалификацията на груповите форми на съучастие в престъпление и подобряването на правоприлагащата практика» се разглеждат особеностите и систематизацията на квалификацията на груповите форми на съучастие, анализират се спорните въпроси, които възникват при прилагането на правилата за квалификация на престъпление, извършено в съучастие.

Авторът посочва, че проблемите на квалификацията на груповите форми на съучастие винаги са оставали сложен проблем както в теоретично, така и в практическо отношение.

Авторът обръща специално внимание на многообразието от научни подходи към проблемите на квалификацията на формите на съучастие, всички те отразяват очертаващия се известен напредък в определянето на формите на съучастие, изразяващ се в по-детайлно изследване на основанието,

границите, и реда за налагане на наказание за престъпления, извършени в съучастие. В същото време учените посочват проблеми, които отдавна са останали решени както на законодателно ниво, така и на нивото на наказателноправната наука по отношение на квалифициращите групови форми на съучастие и в резултат на това формират противоречива съдебна практика.

Също така, сред проблемите на квалификацията на груповите форми на съучастие в престъпление, авторът като първи определя съответствието на нормите на определени разпоредби от Общата и Особената част на Наказателния кодекс на Република Казахстан. По отношение на спецификата на оформянето на груповите престъпления в закона има съществен проблем – квалификацията на формите на съучастие в определена негова част.

Авторът също така отделя сред общите въпроси на квалификацията като един от важните проблеми квалификацията на съучастието при доброволен отказ, която според А.П.Козлов поставя няколко проблема: „1) при доброволен отказ на други съучастници и привличане на извършителя към отговорност; 2) когато се пресече дейността на други съучастници; 3) при доброволен отказ на извършителя; 4) при спиране на дейността на извършителя”.

Проведеният от автора анализ на законодателството както на Република Казахстан, така и на Република България показва, че и двете държави обръщат значително внимание на института на съучастието в престъпление. Анализът на съответните членове на наказателното законодателство ни позволява да установим наличието както на общи подходи към неговото правно регулиране, така и на значителни различия.

Общите подходи при квалификацията на груповите форми на съучастие в престъпление се проявяват в следното: първо, законодателната дефиниция на института "съучастие" е сходна, в сферата както на обективните, така и на субективните признаци. На второ място, Особената част на Наказателния кодекс съдържа отделни елементи на престъпления, свързани

със създаването, ръководенето и участието в дейността на най-опасните престъпни групи.

В съдебната практика по прилагането на нормите на Наказателния кодекс по отношение на съучастие и по-точно при квалифицирането на престъпленията, извършени в съучастие, възникват редица спорни въпроси, свързани с квалификацията на извършителство и съизвършителство, подбудителство, помагачество, ексцес, лични обстоятелства, които засягат отговорността на съучастниците, съучастие в съставни и продължавани престъпления, престъпления, извършени от две или повече лица.

В параграф 3.3 «Особености на наказателната отговорност за извършване на престъпления от група лица» се изследват нормите на казахстанското и българското наказателно законодателство, уреждащи въпросите на отговорността за извършване на престъпления от група лица, по-специално се анализират границите на наказателната отговорност за престъплението и диференциацията на отговорността на участниците в престъплението.

Авторът смята, че извършването на престъпление от група лица или от група лица по предварителна уговорка води до по-тежко наказание, така че правоприлагащият орган трябва правилно да определи формата на съучастие в престъплението.

Авторът също така е на мнение, че диференцирането на отговорността на участниците в престъплението е основната посока на реформата на казахстанското наказателно законодателство. Самата идея за диференциране на наказателната отговорност в зависимост от вида и тежестта на престъплението е важна и основна задача на държавата, тъй като в нейната реализация е заложен принцип на справедливостта и неизбежността на наказанието.

Анализът на посочените в изследването норми позволява на автора да заключи, че доброволният отказ от съучастие е основанието, което изключва наказуемостта на деянието, същото се отнася и за случаите, когато краят на престъплението е предотвратен поради доброволен отказ от извършителя или само един от съизвършителите.

Анализът на законодателството на Република България и Република Казахстан показва, че при налагане на наказание за престъпление, извършено в съучастие, съдът трябва да вземе предвид:

- 1) естеството и степента на действителното участие на лицето в извършването му;
- 2) значението на това участие за постигане целта на престъплението;
- 3) въздействието на участието на това лице върху естеството и размера на причинената или възможната вреда;
- 4) смекчаващите и отегчаващите обстоятелства, свързани с личността на всеки един от съучастниците.

Авторът счита за необходимо да се направи диференциация в наказателното право на отговорността на участниците в организирана група в зависимост от характера на престъпното сдружение. Във всички случаи извършването на престъпление от организирана група трябва да се разглежда като специален квалифициращ признак.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Сравнителният анализ на законодателството на Република Казахстан и Република България по проблема за диференциацията на отговорността на съучастниците по наказателното законодателство на Република Казахстан и Република България показва както прилики, така и разлики, които се изразяват в следното:

1. Институтът на съучастие както в казахстанското, така и в българското наказателно законодателство е със стабилен характер, което показва степента на развитие на наказателноправната доктрина на всяка от страните;
2. Институтът на съучастие е един от най-сложните и необходими за конкретизирането и диференцирането на отговорността за престъпления;
3. В исторически план формирането на института на съучастие преминава през три етапа: а) предметна диференциация на особената част на наказателното право, в

резултат на което се създават казуистични предписания по отношение на отделни съвместни прояви; б) интегриране на нормативен материал, в резултат на което възникват общи разпоредби относно съучастие (в общата част на Наказателния кодекс); в) функционална специализация на общите норми относно съучастие, допринесли за формулирането на цялостни и разбираеми правни конструкции;

4. Институтът на съучастие има определена структура и е поставен в отделен раздел на Наказателния кодекс;

5. Анализът на обективните признаци на съучастие показва, че съучастие в престъплението е възможно само когато е извършено умишлено деяние; при съвместно участие на минимум две наказателноотговорни лица; наличието на общ общественостепенен резултат за всички съучастници; при наличие на причинно-следствена връзка;

6. Анализът на субективните признаци на съучастие показва, че субективните признаци на съучастие в престъпление са признаци, при които престъпните действия на две или повече лица са свързани посредством общност на умисъла в престъпление и, описвайки вътрешната картина на обективните признаци на съучастие, го превръщат в престъпни съвместни действия на няколко лица. От субективна страна участието в престъпление се определя от признаците, посочени в наказателния закон. Това тълкуване дава както българското, така и казахстанското наказателно право;

7. Критерият за разделяне на видовете съучастници е естеството и степента на участие на всеки от тях в извършването на престъпление;

8. Разликата в наказателноправната доктрина на института на съучастие между двете страни е липсата на единен подход при класифицирането на видовете съучастие. В българското законодателство това са: извършители, подбудители и помагачи, в казахстанското са: извършител, организатор, подбудител и помагач;

9. Като едно от правилата за диференциране на наказателната отговорност на съучастниците и казахстанското, и българското законодателство посочват груповия характер на

извършване на престъплението. И в двата случая това води до по-тежко наказание;

10. Принципна позиция в българското наказателно право е, че поради акцесорния характер на съучастieto, подбудителството и помагачеството води до наказателна отговорност в момента, когато извършването на съответното престъпление е вече факт или поне е започнало. Деянието на подбудителя и помагача извлича или получава своята съразмерност и наказуемост от изпълнителното деяние в съчетание с нормите на института на съучастieto и конкретно чл. 20, ал. 3 и 4 от Наказателния кодекс на Република България. Целта им е да разширят обхвата на наказателната отговорност извън рамките на изпълнителното деяние. Следователно квалификацията на подбудителя и помагача и по общо правило наказанието за тях зависи от извършването на престъплението. Подбудителят и помагачът носят отговорност в качеството си на съучастници по съответния член от особената част на Наказателния кодекс на Република България, който квалифицира извършеното престъпление в съответствие с правилата на член 20 от Наказателния кодекс на Република България. При определяне на конкретния размер на наказанието, освен общите, се прилагат и специалните правила на чл. 21 и чл. 58, б. "б" от Наказателния кодекс на Република България.

11. В теорията на наказателното право и правоприлагащата практика на Република България за извършител на престъпление се признава лице, което участва в самото извършване на престъпление, тоест в изпълнителното деяние. Също така за извършител се признава лице, което е използвало друго лице, което не носи наказателна отговорност (изобщо или за конкретното престъпление). Несъмнено без наличието на изпълнител не може да възникне отговорността на другите съучастници. Подобно на казахстанското наказателно право, когато съставът на престъплението предвижда извършването му от специален субект, извършителят може да бъде само лице, притежаващо съответните качества;

12. Както в казахстанското, така и в българското наказателно законодателство отговорността на съучастниците се

определя от характера и степента на действителното участие на всеки от тях в извършването на престъплението. Същевременно това престъпление е единно и неделимо, извършено съвместно и в рамките на взаимното съгласие.

Институтът на съучастието е универсален и обхваща всички разпоредби на Наказателния кодекс (Обща и Особена част), което потвърждава факта, че видовете и признаците на съучастието могат да бъдат определени само чрез подходящо тълкуване на наказателноправните норми на Особената част на Наказателния кодекс, а в някои случаи и чрез взаимовръзката между Общата и Особената част на Наказателния кодекс. Това, според нас, е единствено правилното положение и е присъщо както на наказателното законодателство на Р. България, така и на Република Казахстан;

13. Случаите на ексцес на съучастник в престъпление са изрично уредени в Наказателния кодекс на Република Казахстан и Наказателния кодекс на Република България под формата на отделна норма. Характерна особеност на българското наказателно право е принципът на самостоятелност на отговорността на съучастниците при ексцес, съучастниците носят отговорност само за деяния, които се обхващат от техния умисъл, но в границите на личната вина.

В наказателноправната доктрина както на Република Казахстан, така и на Република България съучастието се тълкува изключително в тесен контекст и по аналогия е подобно на съучастието с правно разделение на ролите. И в двете страни за съучастник се счита лице, което умишлено и съвместно е извършило престъпление. Възможен е ексцес по отношение на всеки от съучастниците, всеки може да извърши нещо повече от общото, което само по себе си може да съставлява престъпление. В същото време ексцесът на подбудителя или помагача не засяга наказателната отговорност на другите съучастници както в Наказателния кодекс на Република България, така и в Наказателния кодекс на Република Казахстан;

14. При класификацията на формите на съучастие казахските учени се фокусират върху разделянето на формите на съучастие, използвайки два критерия: 1) естеството на

поведението, начина на взаимодействие на съучастниците (тяхната съорганизация); 2) степента на съгласуваност (наличие на предварителна договорка). В съответствие с тези критерии се разграничават формите: съучастие без предварително сговаряне, съучастие с предварително сговаряне, организирана група, престъпна общност (престъпна организация) (чл. 31 от Наказателния кодекс). Наказателното законодателство на Република България разграничава престъпна група, престъпна организация и организирана престъпна група. В същото време нашият анализ показва липсата на законова дефиниция (освен тази за организирана престъпна група). Особеност на българското законодателство е наличието на определението „тълпа“, което не се използва в казахстанското наказателно право.

Нормите на наказателното законодателство както на Република България, така и на Република Казахстан, регламентиращи престъпните общности, показват техните определени прилики. Това е съответно броят на деянията, за които се създава престъпна общност, и естеството на участието в извършването им, и съдържанието на сговарянето.

През 2008 г. Казахстан ратифицира международната конвенция срещу транснационалната организирана престъпност, подписана в Палермо на 13 декември 2000 г. В тази конвенция организираната престъпна група се дефинира като структурно оформена група от три или повече лица, което налага Казахстан да хармонизира количествения признак на съучастие в съответствие с конвенцията, както се опитва да направи Република България с включването на тази разпоредба в параграф 20 на член 93 от Наказателния кодекс на Република България.

За да се хармонизират националното законодателство и международните норми, е необходимо частично да се преразгледат структурите на параграфи 36 и 33 на чл. 3 от Наказателния кодекс на Република Казахстан.

В Наказателния кодекс на Казахстан се използва словосъчетанието „организирана група“ като отделна дефиниция и в същото време това словосъчетание се използва при

определяне на престъпления, извършени от две или повече лица. Като "организирана група" действа бандата, престъпната организация, терористичната група, транснационалната организирана група, екстремистката група. Според нас всички тези видове групови престъпления трябва да се обединят в едно понятие „престъпна група” като обобщаващо понятие. Правилен ще е подход, основан на формулирането на общи разпоредби относно формите на съучастие в общата част на Наказателния кодекс на Република Казахстан като основа, което ще позволи да се избегне дублирането на някои разпоредби на Наказателния кодекс на Република Казахстан;

15. Наказателното законодателство отрича възможността за колективна наказателна отговорност, а наказанието има изключително личен характер, тогава наказанието, наложено на съучастниците, също трябва да подлежи на диференциация. При простото съучастие всеки съучастник извършва определени деяния, които заедно с деянията на другите съучастници образуват престъплението.

Анализът на законодателството на Република България и Република Казахстан показва, че при налагане на наказание за престъпление, извършено в съучастие, съдът трябва да вземе предвид:

- 1) естеството и степента на действителното участие на лицето в извършването му;
- 2) значението на това участие за постигане целта на престъплението;
- 3) въздействието на участието на това лице върху естеството и размера на причинената или възможната вреда;
- 4) смекчаващите и отегчаващите обстоятелства, свързани с личността на всеки един от съучастниците.

В настоящия труд са направени някои научно-приложни приноси:

- изследвана е практиката за прилагане на института на съучастие в други страни;

- направени са предложения "de lege ferenda" за усъвършенстване на наказателноправното законодателство и разпоредбите, уреждащи института на съучастие.

IV. НАУЧЕН ПРИНОС НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Научният принос на дисертационния труд се състои в това, че разработените в резултат на неговото провеждане положения и изводи формират универсален модел за постановяването на наказанието за престъпление, извършено в съучастие, развиват теорията на наказателното право от гледна точка на учението за постановяването на наказанието и може да послужи като научно-теоретична основа за по-нататъшни изследвания в тази област.

Изследователската новост се определя от сравнителния анализ на законодателството и теоретичните разработки на учените от Република Казахстан и Република България за определяне на перспективите за използване на успешния опит в правното регулиране на института на съучастие в Република Казахстан.

Целите и задачите на изследването бяха определени самостоятелно, беше избран и използван съответстващ на поставената задача набор от методи за анализ на първичния материал, пълен набор от необходими измервания беше извършен във всички раздели на работата, получените данни бяха обработени, бяха анализирани и обобщени резултатите от изследването, формулирани са изводи, направени са предложения.

Конкретните научни и научно-приложни приноси са както следва:

1. Развитието на института на съучастие е многостранно и има дълбоки исторически корени както в Република България, така и в Република Казахстан. Въз основа на развитието на наказателното законодателство виждаме, че институтът на съучастие с приемането на всеки нов закон придобива по-разбираема дефиниция, развиват се и видовете съучастници и формите на съучастие, като се отчита криминогенната

ситуация. Всичко това допринася за диференциране на отговорността на съучастниците в престъплението и се отразява положително на правоприлагащата практика.

2. Съучастие може да има само при умишлено извършване на престъпление с участието на минимум две лица, при наличие на общ, единен за всички съучастници общественноопасен резултат, причинна връзка между действията на съучастниците и престъпният резултат, която може да бъде пряка или косвена.

3. Институтът на съучастие като в казахстанското, така и в българското наказателно законодателство е със стабилен характер, което показва степента на развитие на наказателноправната доктрина на всяка от страните. Критериите за разделяне на видовете съучастници са естеството и степента на участие на всеки от тях в извършването на престъплението. Разликата между двете страни в наказателноправната доктрина относно института на съучастие е липсата на единен подход към класификацията на видовете съучастие. В българското законодателство това са: извършители, подбудители и помагачи, в Казахстан е: извършител, организатор, подбудител и помагач.

4. Към субективните признаци на съучастие се отнасят признаци, които описват вътрешната картина на обективните признаци на съучастие, превръщат го в престъпни съвместни действия на няколко лица. От субективна страна участието в престъпление се определя от признаците, посочени в наказателния закон. Това тълкуване дава както българското, така и казахстанското наказателно право. Те включват умишленото участие на две или повече лица в извършването на умишлено престъпление. От субективна страна съучастниците трябва да са обединени от общ умисъл.

5. Както в казахстанското, така и в българското законодателство, едно от правилата за диференциация на наказателната отговорност на съучастниците посочва груповия характер на извършването на престъплението. И в двата случая това води до по-тежко наказание. Пример за това са:

Член 21 параграф 2 от Наказателния кодекс на Република България;

Член 152, параграф 3 от Наказателния кодекс на Република България;

член 170, параграф 2 от Наказателния кодекс на Република България;

член 195, параграф 5 от Наказателния кодекс на Република България;

член 202, параграф 2, от Наказателния кодекс на Република България;

Член 210, параграф 2 от Наказателния кодекс на Република България и др.

6. Проблемът за отговорността на съучастниците зависи от обществената опасност на престъпното деяние. Анализът на наказателното законодателство на двете страни показва липсата на специални изисквания за прилагане на института на отговорността при съучастие. Отговорността на съучастниците се определя от естеството и степента на действителното участие на всеки от тях в престъплението. В същото време наказанието винаги зависи от границите на наказанието, установени от съответния текст от Наказателния кодекс. Тази разпоредба изисква съдилищата да разглеждат извършеното престъпление и участниците в него с индивидуална преценка при постановяване на наказанието. Организаторите на организирана група и сдружения с непостоянна форма на участие и считани за постоянни не могат да бъдат оценени по степен на опасност. Въз основа на това, понятието "степен на съучастие" на участниците в престъплението е отделно в два случая. В първия случай, в зависимост от това дали се разглеждат главните участници като организатор, изпълнител и допълнителен участник като помагач, отговорността или наказанието могат да се разглеждат отделно. Във втория случай степента на участие се отнася до нивото или степента на опасност на дееца. В същото време тя трябва да се определя от вида на извършеното престъпление, метода или формите на реализация на престъпното намерение под формата на съучастие.

7. Характерно за наказателното законодателство както на Република Казахстан, така и на Република България е, че и в двата случая се установяват както общи, така и специални

изисквания при определяне на границите на наказателната отговорност, които пряко зависят от естеството и степента на действителното участие на всеки от тях в извършването на престъплението. Същевременно това престъпление е единно и неделимо, извършено съвместно и в рамките на взаимното сговаряне. Постановяването на наказания на лицата, извършили престъпление в съучастие, се основава на принципа на индивидуализация на отговорността и дава възможност за едно и също престъпление на всеки от тях да избере еднакво или различно наказание, но винаги следва да се основава на индивидуален подход. Този подход е характерен и за двете страни.

8. Извършването на престъпление като част от група лица, група лица по предварително споразумение, престъпна група се признават за квалифициращи обстоятелства (параграф 3 от член 53 от Наказателния кодекс на Република Казахстан), което води до по-тежко наказание.

9. С цел хармонизиране на националното законодателство и международните норми е необходимо частично преразглеждане на параграфи 36 и 33 на чл. 3 от Наказателния кодекс на Република Казахстан в следната форма:

параграф 33 - транснационална престъпна общност - обединение на три или повече транснационални престъпни организации;

параграф 36 от Наказателния кодекс на Република Казахстан - организирана група - структурирана група от три или повече лица, които преди това са се обединили и действат съгласувано с цел извършване на едно или няколко престъпления, за да получат пряко или косвено финансова или друга материална облага.

10. В Наказателния кодекс на Казахстан се използва словосъчетанието „организирана група“ като отделна дефиниция и в същото време това словосъчетание се използва при определяне на престъпления, извършени от две или повече лица. Като "организирана група" действа бандата, престъпната организация, терористичната група, транснационалната организирана група, екстремистката група. Според нас всички

тези видове групови престъпления трябва да се обединят в едно понятие „престъпна група” като обобщаващо понятие. Правилен ще е подход, основан на формулирането на общи разпоредби относно формите на съучастие в общата част на Наказателния кодекс на Република Казахстан като основа, което ще позволи да се избегне дублирането на някои разпоредби на Наказателния кодекс на Република Казахстан.

V. ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Основните резултати от научните изследвания са отразени в следните публикации:

1. Лятна научна сесия на Юридическия факултет ВСУ „Черноризец Храбър” – Катедра «Правни науки» «РОЛЯТА НА СЪДЕБНАТА ПРАКТИКА ЗА РАЗВИТИЕТО НА ПРАВОТО» на тему «Понятие института соучастия и сравнительный анализ видов соучастников по уголовному законодательству Республики Казахстан и Республики Болгария», ВСУ «Черноризец Храбър» - ISSN -1313-7263 Болгария, Варна 2020 г.

2. XX лятна научна сесия на Юридическия факултет Катедра «Правни науки» 25-26 юни 2021г. на тему «Критерии и значение классификации форм соучастия в уголовном праве» - ВСУ «Черноризец Храбър» - ISSN -1313-7263 (кн.40,серия «Юридически науки и общественна сигурност») Болгария, Варна 2021г.

3. XX лятна научна сесия на Юридическия факултет Катедра «Правни науки» 25-26 юни 2021г. на тему «Дифференциация ответственности участников уголовного правонарушения» - ВСУ «Черноризец Храбър» - ISSN -1313-7263 (кн.40,серия «Юридически науки и общественна сигурност») Болгария, Варна 2021г.